

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ

ՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՌԵԺԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻ ՇԱՐԱԹ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1877

ԹԻՒ 1079

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ստորագրող է թէ պատերազմին տեսարանէն հաս-
նալ լուրքն ժամանակէ մը հետէ այնչափ նը-
պատամարտոյց չեն օսմանեան զօրաբանակաց
որչափ էին 'ի սկզբան , և Ռուսք վերջին ճգամբ
կայսրական և կրփութան արտաքոյ կարգի մի-
ջոյններ 'ի գործ դնել , որպէսզի 'կարող լինին'
նախ քան զհասանել չատարիկ խտուրթեանց ձը-
մերան ձեռք ձգել զԲլէյկման , նմանապէս տի-
րի կարող և էրզրումի Այսու ամենայնիւ մինչեւ
ցայսօր Ռուսք զիսաւոր , յաջողութիւն մի չու-
նեցան թէ և իրենց զօրաբանակին մեծապէս ըս-
տաւարացեալ է նորահաս օգնական զօրք : Օս-
ման փաշան կըշարունակէ քաջաբար պաշտպա-
նել զԲլէյկման , կարան և էրզրումի թէ և պա-
պաւալ , տակաւին օսմանեան զօրաց ձեռքը կը
գտնուին և գուցէ Ռուսաց զօրքն պիտի չկրնան
երբէք տիրել յիշեալ բերդապահ քաղաքացի
մանաւանդ եթէ 'ի Կ. Պօլսոյ յուղարկեալ օգ-
նական զօրքն չյապաղին հասնելու : Բ. Դուռն
նկատէ արդեն յայտնի է ամենուն , 300.000էն
աւելի նոր զօրք կըպատրաստէ , և թուրքիոյ
այլեւայլ զօրութիւնքն աճենեկն սպառեալ չեն .
Եւսեալաբար տաղակոյս չկայ թէ պիտի կրնայ
սատարիկ ընդդիմութեամբ արդելու թշնամոյն
յառաջաքայլ ընթացքն և երկարաձգել զպա-
տերազմն մինչեւ ցյառաջիկայ դարունն . և ո՞վ
կրնայ ապահովել թէ մինչեւ այն ժամանակն
քաղաքային խառնաշփոթութիւնք և ծանր
գէպք պիտի չպատահին Եւրոպիոյ մէջ , ո՞վ
կրնայ գիտնալ թէ Անգլիան՝ համազուելով այժմ
թէ բարեկամական միջամտութիւնն վստահա-
տութեան յոյժ գտնարին է , և տեսնելով զԵս-
աւաղիմութիւնն Ռուսաց Ասիոյ մէջ , ո՞վ կրնայ
կրնալ , գիտնալ , թէ Անգլիան վերջապէս պի-
տի չստիպուի թողուլ զԵւրոպ կայսրութիւն իւր ,
որում պայմանօք միայն յանձնառու եղած է :
Մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնն կհրաւի-
րեմք 'ի վերայ հետեւեալ ատենախօսութեանն՝
զը Մեծին-Բրիտանիոյ առաջին նախարար լորտ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Զմիռնիա , 8 Նոյեմբեր 1878

Ազգասէր խմբագիր ԱՐԾ. ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ
Կրինդրեմ մի տեղի շնորհել ձեր պատուա-
կան թերթի մէջ երկուսդ , զոր երախտագի-
տութիւնը թերագրած է զիս գրելու Պատուելի
Ս. Պաղանճեան , որում աշակերտելու պա-
տիւն ունեցած եմ , իւր դաստառութեան շըր-
ջանին մէջ հետեւեալ երգը գրած , եղանակած
և դաստառած է մեզ : Յիշեալ երգը , որոյ մէջ
պանդուխտին ողորդ ու հառաչանաց ճշգրիտ
պատկերն նկարուած է կենդանի գոյներով ,
վերջիջեալ պատուելիին տաղանդին մի նոր ա-
պացոյց կրնայ սեպուիլ :
Ուստի և ես պարտ անձին սեպելի ընդհա-
նոր ազգութեան ներկայացնել զայն՝ ձեր անդ-
րանիկ թերթի միջոցաւ , որոյ համար նախապէս
իմ շնորհակալեքս կըյայտնեմ ձեզ երախտագի-
տութեամբ :
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ
Աշակերտ Ս. Մ. վարժարանի ,

ՈՂԲ ՊԱՆԴԻՏԻՆ

Հեռի եմ հեռի իմ հայրենիքէն ,
Մարած է աշխոյժս գացած իմ սրտէն .
Հեռի են ինձմէ բարեկամ ատուղեր ,
Կենացս ալ տրեւ վազուց է մարեր :

Պի.բինսֆիլտ քրաւ 'ի հացկերոյթն Լոնտօնի քա-
ղաքապետ—Լորտին , ուր 800էն աւելի սեղա-
նակիցք գտանէին :

Ներկայ պատերազմին մէջ Բրիտանական կա-
ռավարութեան ձեռք առած քաղաքականութեան
թիւնն յորմէ երբէք չզարտուղեցաւ , պայմա-
նաւոր չէզոքութիւնն է : Այս քաղաքականու-
թիւնն որչափ որ Անգլիոյ նպատաւոր է՝ նոյն-
չափ և սգտակար է թուրքիոյ , զոր կընեղկայա-
ցնէին իբրեւ երեւակայական , զկառավարութիւն
իւր իբրեւ առաջօք տեօիլը զժողովուրդ իւր իբրեւ
ապականեալ ժողովուրդ մի : Բայց առք հանե-
լով կէս միլիոն քաղ զինուորներ , անձնանուէր
'ի պաշտպանութիւն հայրենեաց իւրոց , թուր-
քիան կարող եղեւ իւր զօրութեամբ և իւր զա-
նազան օգնական միջոցներով ապացուցանել
թէ իրաւունք ունի ընդ ունեւիլ Եւրոպիոյ վե-
հապետական տէրութեանց մէջ իբրեւ արժանա-
ւոր անկախութեամբ , զորմէ ոչ ոք երբէք կըր-
նայ տարակուսիլ , որ և եղիցի վախճանն ներկայ
պատերազմին :

Հաշտութեան մասին վրայօք խօսելով , կը-
սեմ թէ անհնարին չէ յաջողիլ 'ի գործ դնել
զիսաւորայն այս . վստահի մէկ կողմէն մերձաւոր
առջեւ ունիմք զյայտարարութիւնն Ռուսիոյ
կայսեր զոր քրաւ նախ քան զսկզբնաւորութիւնն
պատերազմին , և որով կըհաւաստէր իւր պատ-
ուոյն՝ վերայ թէ ամենեկն միտք չունի երկիր
գրաւելու և թէ իւր միտք նպատակն էր հաս-
տատել զապահովութիւն և զբարեկեցութիւն
թուրքիոյ . քրիստոնեայ հպատակաց , և միւս
կողմէն օգտատա . Սուլթանն խոստացեալ է թէ
պատրաստ է միշտ զամենայն ինչ 'ի գործ դնել
առ 'ի ձեռք բերել զայս նպատակն՝ այսինքն
զբարեկեցութիւն իւր քրիստոնեայ հպատակաց :

Գալով Ռուսիոյ զինուորական պատուոյն ,
զոր կընեղկայացնեն իբրեւ արգելք դադարման
պատերազմին , կարծեմք թէ այս պատիւն կախ-
եալ չէ յաղթութենէ միշտ միկամ միւս կողմն
կրնէ և ոչ 'ի գիպեալէ մի , այլ տէրութեան
մը զինուորական ճշմարիտ պատիւն կըկայանայ
'ի քաջարտութեան և 'ի կրթութեան իւր զօ-

րաբանակին . և Ռուս զինուորքն արդէն փառա-
ւոր ապացոյցներ տուին այս քաջարտութեան
և այս կրթութեան :

Ինչպէս կըտեսնուի , Մեծին—Բրիտանիոյ ա-
ռաջին նախարարին ատենախօսութիւնն սիրա-
լիւ և համակրական է վստահ թուրքիոյ , որոյ
ամբողջութեան և անկախութեան հաստատուն
պահուելուն սրտի մտօք շատագուց են թէ անգ-
ղիացի ժողովուրդն և թէ կառավարութիւնն :
ԿԱԶԵԹ ՏԸ ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԿ լրագրոյն մէջ հե-
տեւեալ տողերն հրատարակեալ են :

«Ռուսիան կըյայտնէ թէ յայսմ հետէ չկրնար
գոհ լինել Կ. Պօլսոյ խորհրդակցութեան (քոն-
ֆէրանս) որոշմանը ներքով միայն , այլ պիտի ա-
ւելցնէ զպահանջներն իւր համեմատ յաջողու-
թեանց 'ի ձեռք բերելոյ 'ի զօրաբանակէն իւրմ
«Վէնայէն կըգրեն թէ այս մայրաքաղաքին
մէջ որպէս և 'ի Պէրլին կըփափաքին որ Ռուսիան
զփոխարէնն վստաց իւրոց Ասիոյ մէջ փնտռէ .
և 'ի Վէնայ՝ սրպէս և 'ի Պէրլին այն կարծիքն
ունին թէ չկրնար Դանուպ գետոյն բերաններն
Ռուսիոյ յանձնուիլ : Իսկ Վէնայի և Պէրլինի
դահլճաց տեսութիւնքն կըտարբերին 'ի մասին
Ռուսիայ . այսինքն Աւստրիոյ մէջ այնքան
հոգ և համակրութիւն չունին Դանուբեան իշ-
խանութեանց անկախութեան վերայ՝ որպէս 'ի
Գերմանիայ :

Ամսոյ 8—20-էն հասեալ հեռագիրք մի կըծա-
նուցանէ թէ օսմանեան զօրքն յաջող յարձակ-
մամբ մը տիրեցին Պէրլոյայի և թէ Մէհմէտ
Ալի փաշան փութացեալ յօգնութիւն կերթայ
Շաքիր փաշային , որ Օրխանիէի մէջ զինուորա-
կան հրամանատար է : Իսկ Վէնայի հանապար-
հաւ հասեալ լուրքն՝ որք Ռուսաց աղբիւրներէ
բղխեալք են , փոքրիկ պատերազմներ կըծանու-
ցանեն Բլէյկմայի առջեւ :

Տաղիստանի մէջ ծագեալ ապստամբութիւնն
երթալով կըտարածուի և ծանր կերպարանք մի
կըտանայ . հետեւաբար Ռուսաց կառավարու-
թիւնն այս ապստամբութեան առաջին առնե-
լու համար բազմաթիւ զօրք կըյաւարկէ դէպ
'ի յիշեալ երկիրն : Ապստամբաց թիւն ըստ

Տէր Յուլի Գաբուի հիմ լեզուայ միայն խօսեալով այս-
ինքն Զրից , Արաբացոյ , Եւ Ասորաց Կայսր , կ'ը-
սէ : «Բոյոր այս լեզուները յառաջ եկած են մեկ մայր
լեզուէ մի՝ որ հիմա կ'որոտւած է Կայսրն : Աս օխայ-
մուրքը՝ քեռքից լեզուներու մայրը «կորսուած է ին-
մակ , ներքի է յիշեալ հեղինակին , որ կըգրէ առաջ
հմուտ ըլլալու հայոց գրականութեան Եւ լեզուին : Ա.
նախկ կը կարծեմ՝ որ այս յօդուածին մէջ դրած ապա-
ցոյցներս բուսական են ունոր բնածին ստորաբանը ցու-
ցուցնու :

Տէր Յուլի Գաբուի հիմ լեզուայ միայն խօսեալով այս-
ինքն Զրից , Արաբացոյ , Եւ Ասորաց Կայսր , կ'ը-
սէ : «Բոյոր այս լեզուները յառաջ եկած են մեկ մայր
լեզուէ մի՝ որ հիմա կ'որոտւած է Կայսրն : Աս օխայ-
մուրքը՝ քեռքից լեզուներու մայրը «կորսուած է ին-
մակ , ներքի է յիշեալ հեղինակին , որ կըգրէ առաջ
հմուտ ըլլալու հայոց գրականութեան Եւ լեզուին : Ա.
նախկ կը կարծեմ՝ որ այս յօդուածին մէջ դրած ապա-
ցոյցներս բուսական են ունոր բնածին ստորաբանը ցու-
ցուցնու :

(Շարունակութիւն : Տես զթիւ 1078 .)

ԹԵՄԱՆԻ Բ.

Հայոց լեզուն նոյնն է զոր նոյ կըխօսէր :
«Պէտք է հիմա քննել թէ Հայոց լեզուն՝ որ
կըսուի «հայկական» , այսինքն Հայոց գրականու-
թեան գեղեցիկ դարուն լեզուն , կամ գրաբարաւ ,
նոյնն է արդեօք ոչ նոյ կըխօսէր , յետոյ հե-
տեւեալ թէ՛ անիկա աշխարհիս առաջին լե-
զունն է : Այս բանը կրնամ հաստատել շատ ապա-
ցոյցներով : 1)

Նախ թէ որ նոյն լեզուն ամենեկն փոփոխու-
թիւն մի չկրնայ լեզուաց խառնակութեան ժա-
մանակը , ինչպէս առաջին յօդուածին մէջ ցու-
ցուցինք , ուրեմն ամենեկն պատճառ մը չկայ
հաստատելու թէ յետոյ փոփոխութիւն կրած
ըլլայ : Վստիկ բողոքողակ ազգի մի լեզու դըլ-

1) Զեզար Գաբուի հիմ լեզուայ միայն խօսեալով այս-
ինքն Զրից , Արաբացոյ , Եւ Ասորաց Կայսր , կ'ը-
սէ : «Բոյոր այս լեզուները յառաջ եկած են մեկ մայր
լեզուէ մի՝ որ հիմա կ'որոտւած է Կայսրն : Աս օխայ-
մուրքը՝ քեռքից լեզուներու մայրը «կորսուած է ին-
մակ , ներքի է յիշեալ հեղինակին , որ կըգրէ առաջ
հմուտ ըլլալու հայոց գրականութեան Եւ լեզուին : Ա.
նախկ կը կարծեմ՝ որ այս յօդուածին մէջ դրած ապա-
ցոյցներս բուսական են ունոր բնածին ստորաբանը ցու-
ցուցնու :

ԱՐՇԱՅՍ

վերջին թեկադրոյ, 18.000ի կըհասնի, որք բաւական քանակութեամբ պէնք ունին, կըսուի թէ Ռուսք նորէն յարձակեր են Երզրումի վերայ զինի ընդունելոյ բաւական օգնական զօրք 'ի Տէվէ—Պոլսուէ, ուր կըգտնուի թշմամբոյն ընդհանուր զօրանխան :

Ղազի Մուքթար փաշայէն ամառոյ ճէն 'ի Կ. Պօլսի յուղարկեալ թեկադիր մի կըծանուցանէ թէ որեւէ յարձակում մի չէ եղեալ Երզրումի գէմէն թէ յիշեալ զօրապետն նոր լուր մի չէր ընդունած 'ի Կարսէ :

Թանցելումն կայսերական հրովարտական հետեւեալ փոփոխութիւնքն եղեն տէրութեան գլխաւոր նախարարաց մէջ :

Ճէվմէտ փաշան՝ որ ներքին գործոց պաշտօնեայ էր, Էվբաֆի վերատեսուչ կարգեցաւ, և ներքին գործոց նախարարութեան պաշտօնն կայսերական գանձուն (խաղինէի խասա) տեսուչ Համիտ փաշային յանձնեցաւ :

Սայիտ փաշան՝ որ օգոս. Սուլթանին խորհրդոյ առաջին քարտուղար և ձերականտն անդամ է, միանգամայն կայսերական գանձուն տեսուչ կարգեցաւ :

Գէմալ փաշան՝ որ Էվբաֆի վերատեսուչ էր, հասարակաց կրթութեան նախարար անուանեցաւ փոխանակ Սիւնիֆ Էֆէնտիին, որում առեւտրական գործոց վերատեսուչութիւնն յանձնեցաւ :

Բ. Դրան Տպագրական Տեսչութիւնն զհետեւեալ պաշտօնական ազդարարութիւնն յուղարկեալ է Կ. Պօլսոյ լրագրաց, զոր կըհրատարակեմք ըստ թարգմանութեան ՀԱՅԹԵՆԻՔԻ լրագրոյն :

«Մայրաքաղաքիս լրագիրք այս օրերս ստաւ յօդ, և մանաւանդ ուսական աղբիւրէ քաղուած լուրեր կըհրատարակեն : Տպագրական Տեսչութիւնն բարձրագոյն հրամանաւ կազդարարէ լրագրապետաց, որ մտքերը վրդովող լուրեր հրատարակել պիտի չանան, ապա թէ ոչ իրենց թերթերն անմիջապէս պիտի դադարին» :

—Թանցելումն զրուցուեցաւ թէ 'ի մէջ Ապագաց գաղթելոց 'ի Թուրքաստան՝ գտանին քրիստոնէայ ընտանիք ոմանք, որք առայժմ 'ի Սամսոն հաստատեալ են զրնակութիւնն իւրեանց : Ըստ ԱՆԱԴՈՒՄԻ ՍԱՄՍՈՆԻ յոյն լրագրոյն Պօլսոյ իքուսէնիքս Պատրիարքարանին խնդրոյն համեմատ՝ Բարձրագոյն Դուռն հեռագրով հրաման յուղարկել Սամսոնի կառավարչին, որ պէտքի դիպեալ ընտանիքն 'ի Կ. Պօլսի ուղևորէ, ուր պիտի ընկնուի 'ի Թարքեօք ստուգիւ քրիստոնէայնն նոյն ընտանիքն :

Խոյնին փոխուելու համար, անանկ որ անոր մէկ նշանը չմնալ պէտք է՝ որ նոյն ազգը բոլորովին քննուած ըլլայ ու մէկը այն ազգէն կենդանի չի մնայ, որ յետոյ կարող ըլլայ իր հին լեզուն նորէն ծագկեցնելու : Արդ ասանկ աղէտալի դիպուած՝ որով Հայոց ազգը իսպառ կործանած ըլլայ, ամենեւին մէկ պատմութեան մի մէջ չենք կարդար : Ուրեմն Նոյն յետոյ հետզհետէ Հայաստանի մէջ բնակող ժողովուրդը, այսինքն Հայոց ազգը, միշտ իր լեզուն պահեց, զոր Նոյն ընդունել էր : Բայց Նոյն յետոյ Հայաստանի մէջ կեցող ժողովուրդը, միշտ Հայոց լեզուն խօսեցաւ ուրեմն Հայոց լեզուն նոյնն է զոր Նոյ կրիստէր, ու հետեւաբար Ադամայ լեզուն է :

«Ուրիշ ապացոյց մի ևս կրնանք հանել Հայաստանի շատ քաղաքներու յատուկ անուններէն, որոնք խիստ հեռաւոր դարերէն մինչև հիմա պահուեցան ազգին մէջ, Նոյի ժամանակները հանդիպած գործքերը նշանակելու համար Օրինակ իմն. «Նախնական» ան տեղին անունն է, ուրտեղ Նոյ տապանէն ելածին պէս բնակեցաւ ու գիտենք որ «Հայերէն ճնախ» կընշանակէ առաջին. ու «Իշկան» բնակարան : «Ակոռին» է ուրտեղ Նոյ սկսեց որթ անկել, ու այս՝ երկու բառէ բաղադրած է՝ «արկ» և «ուռ» : «Երեւան» Մասիս լեռանը այն տեղն է, ուր Նոյ առջի անգամ ցամաքը տեսաւ, երբոր Նոյնը Նոյնը Երբ կըցածնային(1) : ու այս բառը հայերէն կընը-

Յաւօք սրտի տեսնելով թէ մեր ազգային գրադէտք ոմանք վերջին արհամարհանօք անդադար կրիստին և կըգրեն 'ի վերայ գրաբառ կանոնաւոր լեզուի(1) և գրականութեան մերոյ, արժան համարեցաք ազգասիրաբար փութալ օտարազգի գիտնական հեղինակի միոյ՝ այսինքն տէր Թովսէֆ Գաբէլլէթի 'ի հայագէտ իտալացի քահանային 'ի պաշտպանութիւն և 'ի գովեստ մեր գրաբառ լեզուին գրածներն վերստին յառաջ բերել : զորս յամին 1842 ԱՐՇԱՒԱՅՍ 107 և հետեւեալ թուոց մէջ՝ հրատարակեալ էաք :

Բայց նոյն ազգօգուտ գրուածոց թարգմանութիւնն, զոր արժանայարգ Տ. Հ. Թ. Սաւալանեանց պատուելին արարեալ է 'ի պատանեկութեան իւրում, հարկաւ չէր կրնար ըստ ոճոյն և ըստ շարադրութեան՝ այժմեան զարդաքեալ և գրաբառին կանոնաց հակամէտ աշխարհաբառին քաղցրութիւնն ունենալ, որով կրփայլի յիշեալ հայկաբան պատուելոյն գրիչն :

Ստորոգ է թէ հարկ էր գնոյն յօդուածն յուղարկել թարգմանչին 'ի սրբագրութիւն : Բայց զանազան գրաղանօք և հապճեկով զանցառութիւն եղև 'ի կողմանէ մերմէ : Ուստի խնդրելով զներողամտութիւն յիշեալ թարգմանիչ բարեկամին մերոյ, յօժարամիտ հրատարակեմք զհետեւեալ քողքախառն նամակ իւր :

Ձմիւռնա, 1—13 Նոյեմբեր 1877

Թարգոյ խմբագիր Տէր,

Ընթերցեալ ի թիւ 1078 Ա. ԱՐՇԱՒԱՅՍ ԳԻՏԻՆԻ 'ի թարգմանութիւն իմ՝ գրոցն Թովսէֆայ Գաբէլլէթի 'ի իտալացի հեղինակին որ ի վերայ հայկական լեզուին և գրականութեան, վշտացայ յոյժ. քանզի, որպէս յայտ է՝ ձեզ արարեալ է իմ գնոյն 'ի պատանեկութեան, այն է յամի 1842 և հրատարակեալ 'ի 107 և 'ի հետագայ թիւս ԱՐՇԱՒԱՅՍ՝ վասնորոյ ըստ ոճոյն և ըստ լեզուին ոչ համեմատի արդի ոճոյ աշխարհաբառին ուստի փախարիկ էր ինձ, խմբագիր Տէր, զի առաքելք աւ իս գնոյն յօդուած, և յետ յստակելոյ զոճ լեզուին, և կամ, որ լաւ են էր կրկին 'ի թարգմանելով զայն 'ի լեզու գրական, որպէս պահանջէր և նիւթ հեղինակութեան, ապա հրատարակելք զայն յԱ. ԱՐՇԱՒԱՅՍԻ, և կամ իսպառ զանց առնելք զստորագրութիւն իմ, առ ի չտալ տեղի նոր բանագրութեանց, ինդրելով զհրատարակութիւն քողքախառն բանիցս ազդարարութեան 'ի հետեւեալ թուոյ, մնամ :

Տ. Հ. Թ. Սաւալանեանց :

1. Ընթերցի ուղարկութեամբ Ա. ՄԱՍԼՍՅ Սեպտ. ամսագրոյն 344—345 երեսները :

շանակէ՛ լերեցած՝ որպէս թէ ըսուէր, «Վրէն գուր երեցան լեռներուն գլխները» : «Առնոյտն» Նոյի թաղուած տեղն է. կածանցի «առնոյ» այսինքն մարդուն, ու «առն» բառերէն, որ բանաստեղծօրէն կընշանակէ «մարդուն» պառկած տեղը, կամ Նոյի, զոր անատենը հայերը «մարդ» կ'անուանէին զանի, յատուկ անուան տեղ բանեցնելով աս հասարակ անունը ըստորում Նոյ եղաւ երկրորդ անգամ աճեցնող մարդկային ազգը : «Մարանդ» Նոյի կնկանը թաղուած տեղն է, որ անատենը «մայր» կըլիւռուէր, ինչպէս ըսինք՝ գերանունաբար, ու բաղադրած է «մայր» ու «անդ» բառերէն : Արդ թէոր բոլոր աս բառերը ու ասոնց նման ուրիշ անթիւ բառեր, որոնք անշուշտ նոյն գործքերէն սկզբնաւորուած են, ուրիշ բան չեն միայն Հայոց յստակ լեզուին կամ բայերն են կամ անունները, ըսել է թէ ան դիպուածները հանդիպած ժամանակները՝ Հայոց լեզուն կըխօսէին բայց այն բառերը ան ժամանակի գործքերուն կըվերաբերին որ ընդհանուր լեզուն դեռ փոխուած չէր լեզուաց խառնակութեան, ուրեմն Հայոց լեզուն՝ Նոյի լեզուն հետ մէկ է, ու հետեւաբար Ադամայ լեզուն հետ ալ : Ուրեմն Հայոց լեզուն աշխարհքիս առաջին լեզուն է :

«Երբորդ անժխտելի ապացոյց մի ևս կրնանք առաջ բերել կենդանիներուն անուններէն, Գիտենք ստուգապէս սուրբ Գրքէն(1) թէ Աստ-

—Տփխիսի յարգոյ թղթակիցն մեր՝ իւր նաւական որ 'ի 13 Հոկ. անցելոյ, զհետեւեալ ազգային կարեւոր տեղեկութիւնսն տայ մեզ, զորս փութամբ հաղորդել ընթերցողաց մերոց :

«Վրաստանի և իմէրէթի բարեխնամ Առաջնորդ և սուրբ Էջմիածնի նորակառոյց ազգային ճեմարանի վերատեսուչ գերա. տէր Գաբրիէլ Այվազեան սրբազանն 'ի 17ն Օգոստոսի մեկնեալ աստի և յայց ելեալ քաղաքոց և գիւղօրէից ոմանց մեծի վիճակի իւրոյ, ժամանեաց 'ի սուրբ Էջմիածին յՅերոդոտէն Սեպտ. և կացեալաւ զանօր իբր ամսօրեայ մի ժամանակ խնամ կա. լաւ իրաց և ընթացից ճեմարանին : Ապա յետ առաջիկայ լինելոյ հանդիսի երրորդ տարեդարձի բացման նոյն ազգային կեդրոնական ուսումնարանին, որ կատարեցաւ 'ի 24երորդումն յիշեալ ամսոյն, գէմ եղեալ գնաց 'ի Գանձակ և 'ի չըջակայան, և 'ի Երրորդումն Հոկտեմբերի եհաս 'ի Տփխիս :

Ցարգիս բաց 'ի սովորական խուռն զբաղանաց իւրոց 'ի բարեկարգութիւն եկեղեցեաց և 'ի յառաջադիմութիւն ուսումնարանաց վիճակին իւրայ, փութով պնդութեամբ միտ դնէ պատրաստութեանց բանալոյ 'ի քաղաքի աստ գնորդ պրոց օրիորդաց ծախիւք մեծապատիւ Թովաննու Ստեփանեան Թովանեանց, մեծա. հարուստ ազգային վաճառականի Մոսկուայի : Թերեւս լուսեալ իցէք, զի բարեխնայալ և բարեպաշտ ամուսին ազգասէր իշխանին՝ կտակաւոր նուիրագործութեամբ ցանկացաւ բանալ զպրոց մի որը և չքաւոր օրիորդաց առ կուսաստանու քաղաքիս ընդ հսկողութեամբ կուսանայն և առանձին խորհրդարանի, և այդ նորա իշխանն Թովանեանց նուիրեաց 'ի պէտս գալոցին զտուն հոյակապ, յոր ծախեաց լուգ. լիս աւելի քան զխոռն հազար(1), և 'ի պահպանութիւն ձրիավարժ սանուց 'ի նմին կարգեաց թոշակ տարեկան լուգլիս 3000, որոյ վասն Ուսումնարանն այն կոչեցի «Մարիաման» Թովանեան Դպրոց օրիորդաց Հայոց» : Հիմա. կան կանոնադրութիւնք գալոցին առաջարկեալք 'ի վեհափառ կաթողիկոսէն ըստ ցանկութեան ազգային Բարեխորին՝ ընկալան արդէն զհաստատութիւն յօգոս. կայսերէն Ռուսաց» :

Կեդրոնական ազգային ընդհանուր ժողովոյն Հոկտեմբերի 28ին նիստն, որ դռնփակ էր, տխուր կարեւորութիւն մի ունեցաւ, 'ի պատճառս ցաւալի եղելութեան միոյ՝ որ գուցէ յանդուգն ասութեան մի, այն է ազգային Պատրիարքարանն պաթարխանէ է ասելոյն ձախորդ :

/10ի բուպլիմ արծի, աւելի քան գերիս ձրանքս :

ուած Ադամայ առջև ժողովոց օղոր կենդանիները, որպէսզի ամեն մէկուն իրենց մասնաւոր բնաւորութեանը յարմար անուն մի գնէ : Միայն Հայոց լեզուին մէջ կըգտնուէր որ ըստ միծի մասին կենդանիներուն անունները նոյն կենդանիին բնաւորութիւնը կըցուցունեն, որն որ չեմ գիտեր թէ ուրիշ լեզուի մի մէջ կայ մի, գնէ ասանկ անթիւ անուններ, ինչպէս Հայոց լեզուին մէջ : Աս բանիս վրայ ալ տեղեկութիւն մի տալու համար սոյն անուններէն մէկ քանին հաս կըգնենք, ներհուս ընթերցողաց թող տալով հայերէն բառգիրքերու մէջ փնտրելու : որպէսզի տեսնեն անոնց մէջ շատերուն, ևս արմատական նշանակութիւնը, զոր զանց կ'առնեմ, «Առիւծ» երկու բայէ յառաջ կուգայ «առնուլ ու ծուլ» : նմանապէս ունի երկու բայէն կածանցի «արծի» բառը : փոխադի առ երկու կենդանեաց ալ յատուկ է որս մի գտնելուն պէս յափշտակել ու պատուել :

«Երկվարը», որպէս թէ ըսուէր «յերի վարդ» այսինքն կ'անըկին վրայ կրօզ, ինչու որ ուրիշ որեւից անասուններէն աւելի երկվարին յատուկ է, մարդը իւր կ'անըկին վերայ կրել :

«Նապաստակը» ապաստանիլ բայէն ածանցած է. ու յիշաւի՝ աս կենդանին միշտ զինքը պահպանելու տեղ կըփնտրուէ, իւր բնական վախկոտութեանը պատճառաւ, որու համար հասարակօրէն «երկչոտ» ածականը կուտանք :

«Շուսը» շնթիւ բայէն առաջ եկած է, որ

հետևելով ինչն է : Զհամառօտ պատմութիւնն ընթերցողք պիտի պնենեն յետագայ տղերսա- գրոյն մէջ , զոր իզմիրեան գերա Մատթէոս ե- պիսկոպոսն մատոյց ժողովոյն դիւանին :

Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայր նախագահ ազգային երեսփոխանական ժողովոյ .

Մտորագրեալ ազգային երեսփոխանքս լսե- լով որ մեր պաշտօնակից ազգային երեսփո- խաններէն Քրիստոսոստէր Օգոսէն և Փափագեան Յիսակիներն իրենց երեսփոխանական պաշտօ- նավարութեան մասին ստիկականութեան առջև սխալ մեկնեալ են , և մինչև իսկ արքեպիսկո- փոսն Սպարապետ Երանցի անդին , հրաժարականը կուզուի ազգային երեսփոխանութենէն ,

Եւ նկատելով որ մեր վերոյիշեալ պաշտօնա- կիցները զրպարտութեամբ մատնուած են ,

Կրդիմեմք առ Զերդ բարձր Սրբազնութիւն որ ուխտեալ գործադիրն էք ազգային Սահմա- նադրութեան վաւերացելոյ , Սոմանեան պիւ- ճափառ պետութենէն , խնդրելով որ բարեհա- ճիք նոցա զրպարտուած ըլլալը անմիջապէս յա- տուի թափրկելով ծանուցանել բարեխնամ կա- ռավարութեան , որ միշտ պատրաստ է արդա- րութեան ձայնը լսելու :

20 Հոկտ. Ազգային երեսփոխանք
1877 (Մարտի-ի-ն 46)

Սոյն դիրք կարգացուելէ ետեւ գիւանն ա- ռաջարկեց Ս. Պատրիարք հօր այս մասին տալիք բացատրութիւնը լսել :

Ն. Սրբազնութիւնն յայտարարեց թէ յիշեալ երեք երեսփոխաններն աքոր զրկելու որոշում եղեր է , սակայն ինքը լսածին պէս փութացեր առաջն առեր է պէտք եղած բարեխօսու- թիւնն ու երաշխաւորութիւնն ընելով , և թէ սոյոգ է որ ինք ժամանակիս պարագաները նկատելով զանոնք հրաւիրեր և հայրաբար յոր- դորեր է սր յապահովութիւն իրենց անձին՝ ժա- մանակ մը երեսփոխանական և այլ ազգային պաշտօններ վարելէ դադարին իմացնալով իրենց թէ կառավարական պաշտօնատեղիներու մէջ իրենց վրայ կըլսուուի :

Այս բացատրութիւնը լսուելէ ետեւ , քանի մ'երեսփոխանք խօսք առնելով յայտարարեցին թէ յիշեալ երեք երեսփոխանք , որք Ս. Պատ- ռիարք հօր յատուկ ազդ արարութեամբ բացա- կայ կըլսուուէին , ոչ իրենց երեսփոխանական պաշտօնին մէջ ազգին և տէրութեան դէմ կատա- կածելի ընթացից մէջ գտնուած , ոչ ալ հետեա- րար ազգին կողմէ պաշտօնապէս անոնց վրայ դանգատ մը կամ բողոք մ'եղած ըլլալով առ կառավարութիւնն , յայտնի կըտեսնուի թէ

կենդանակէ գգուել , քծնել , ու ասիկա շանը յատկութիւնն է որ իր քծնելովը կըստիպէ մար- դը որ գգուէ զինքը :

«Աղուէսը «աղու» բառէն ելած է որ կընշա- նակէ «խորամանկ» , ու գիտենք որ խորաման- կութիւնը աղուէսէն քննութիւնն է :

«Արեւադայոյց բառէն ու աղաղակել» բայէն ծագած է , այսինքն պօռնացող կամ արյաւոյսը իմացող , ու իրաւ որ արեւադային սովորութիւնն է միշտ արշալուսին ծագած ատենը խօսիլ :

«Ու այսպէս կրնայի անթիւ անուններ հոս մէջ բերել , բայց կարդացողները ու զիս բերա- յանական ստուգարանութիւններով չձանձրա- յունելու համար , զանց կառնեմ : Աս միայն կա- լեցնեմ թէ շատ կենդանիներու անուններ Հայոց լեզուին մէջ իրենց ծագումը կամ ձայնէն առած են կամ պօռնալեն . ինչպէս օրինակի հա- մար «Ժծառն» , «Ժիւ» , «Ժուր» , «Ժուր» :

«Ու չմնալ նկատել պէտք է որ Հայոց լեզուին մէջ ինչ որ կրնանք ապացուցանել ցամաքի ան- բաւ կենդանիներուն ու օդային թռչուններուն մեծ մասին ստուգարանութենէն , չենք կրնար նոյնը ընել բնաւ ձկան մը համար : ու աս ալ մէկ ապացոյց մըն է որ հակադարձ ճամբով կը- հաստատեն ան լեզուին Աղամէն առաջ գալը . վասնզի սուրբ Գիրքը չքսէր թէ Աղամ ձկնե- լուն անուն դրաւ . ալ ասանկ կըլսուի թէ Աս- տուած Աղամայ առաջը բերաւ «Երկրի ամէն կենդանիները ու օդոյն ամէն թռչունները» , ու

դուրսէն զրպարտութեան կամ մատնութեան հանդիպած են , հետեալարար վերոյիշեալ գրոյն առաջարկութիւնը միաձայնութեամբ ընդուն- ուելով որոշուեցաւ նաեւ սոյն դէպքի քննու- թիւնը կատարել վարչութեան ձեռամբ : Միայն- գամայն որոշուեցաւ որ գերա Պատրիարքական փոխանորդին անցեալները խառն ժողովոյ ար- լած մէկ բողոքագրին ստորագրութիւնն անձ- նական նկատուիլ և ոչ պաշտօնական :

Այս միջադէպը դոյուած միջոցին ժամը տասն անցած ըլլալով Ս. Պատրիարք հօր առաջարկու- թեամբ որոշուեցաւ առժամանակ մը ամիսն ան- գամ մը նիստ դուստրել Պատրիարքարանի մէջ :

Զհետեւեալ ծանուցումն ընկալաք յազգային Պատրիարքարանէ կոստանդնուպոլոյ , առ ի հրատարակել զայն յէջն ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ :

ՊԱՇՏՏՈՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
Ազգային կրօնական ժողովոյ

Զմիւռնիոյ Առաջնորդ գերա . տէր Մելքիսե- դեկ Ծ. վարդապետ Մուրատեանի 24 Սեպտեմ- բեր ամսաթիւ մէկ տեղեկագրին նայելով , առ- կէց 14 տարեայ չափ յառաջ վանայ խաչ-փո- ղանութեան Պօլիկիեց Աստուր անուն մէկը Զմիւռնիա երթալով ըստ օրինի կըպակուի Մա- նիսացի մի օրիորդի հետ , և մի աղջիկ զաւակ թողլով կանհետանայ : Ասկից ի վեր հէգ կինն ու աղջիկը կըսպասեն , և ամենեւին լուր չկայ յիշեալ Աստուրի վրայ :

Ազգային կրօնական ժողովն ի նկատի առնե- լով զայս խնդիր որոշեց բովանդակ ազգային լրագրաց մէջ հրատարակել և որոնել Պօլիկիեց Աստուրի հետքը , և հրապարակաւ խնդրել թէ ով որ գիտէ թէ ո՞ր կըգտնուի նա , մեռած է թէ կենդանի , և եթէ կենդանի է ինչ գործով կըզբաղի , փութայ ծանուցանել ազգային Պատ- ռիարքարանիս ի պատշաճ տնօրէնութիւն քա- ռամանայ պայմանաժամու մը մէջ , որոյ լրմանէն յետոյ սոյն պաշտօնական յայտարարութիւնը զօրութիւն չպիտի ունենայ բնաւ :

Կ. Պօլիս , 5 Հոկ. 1877

Կնիք
Բնիկ Ալինեցի և Այսրէն բնակող Յօհաննէս ան- ուամբ 18ամեայ երիտասարդ մի , որ միջհա- սակ , քիչ մը վտիտ , դեղնագոյն է և երեսն ի ծաղկախոտ խանգարեալ է , անցեալ 1876ամին Հոկ. ամսոյն մէջ Այսրէն մեկնելով ի Բոր Սայիտ գնացեր է . ուր անդղիացի ծովային ճարտարա- պետի մը ծառայութեանը մտնելով , նորա հետ ի կալկաթա երթալուն լուրն առնուած է : Սա-

ծովու ձկները բնաւ չյիշեր :

«Վերջապէս ուրիշ մեծ ապացոյց մըն ալ աս է , որ Հայոց լեզուին մէջ հազարաւոր ձայներ կան , թէ բայ և թէ անուն , որոնք ուրիշ լեզ- ուաց կամ մէկին կամ մէկիային մէջ նոյն նշանա- կութիւնը ունին . Զէ թէ միայն հին լեզուներ- լուն , այլ նորերուն մէջ . ինչպէս լատիներէնը , իտալերէնը ու դաղըիարէնը . որ ստուգապէս կապացուցանէ թէ Հայոց լեզուն բոլոր ան-լե- զուներուն մայրն է . իրաւ որ լատինացոյց , ի- տալացոյց , գաղղիացոյց լեզուն ըլլալէն առաջ , հայերը լոյսը կըսէին , ու իտալացիք լուչէ» . «հաւ» (տէտէ) , իտա . «ալօ» . «ալի» օր , ցերեկ իտա , «ալի» . «արօր» իտա . «արադրօ» , «աստըն» իտա . «ասդրօ» : «շուն» գաղղ . «շին» . «տալը բայը կըխոնարհէին , տամ , տաս , տայ , ու իտա «տօ , տաի . տա» . «այն ու «եւ» բայը եւ , ես , է , իտա , «սօն» , «էի , է» : Կրնա՞ք մի ըսել թէ հայերը իտալացիներէն կամ գաղղիացիներէն և կամ լատինացոյցն սովորեցան ասոնք , ու ուրիշ հարկաւոր նոյն օրինակ ձայները : Այլ չի լե- ջուները քննելով կըզտնամ , Հայոց լեզուն եր- րայականին հետ բազմաթիւութիւնը ունին երրոյցա- կանին մէջն ալ : Օրինակի համար . «տալի» հա- յերէն ու «արի» երալայեցիք , կընշանակեն նոյն կենդանին : «գովը» բայը երալայեցիքն կըսեն «գավատ» . ու գովելին ամանցեալները «գով գովատ» , «գավատին» ամանցեալը «չե-

կայն յետ այնորիկ ամենեւին տեղեկութիւն մը չընդունուելով նոյն երիտասարդին վրայօք , նորա ազգականք և բարեկամք կաղաչեն զՀայ բնակիչն կալկաթայի որ եթէ տեղեկութիւն մի և լուր մի ունին յիշեալ երիտասարդին վերա- բերեալ , չնորհ ընեն ի սէր Աստուծոյ , ծանու- ցանել ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ խմբագրին , յորմէ կըհա- շորդուի ազգականաց վերոյիշեալ երիտասար- դին կարուսելոյ :

Ահաւասիկ Կ. Պօլոյ յարահաստատ հայկազեան կաճառին հիմնական կանոնադրութիւնն իզոր կըհրատարակեն յիշեալ մայրաքաղաքին ազգա- յին լրագիրք :

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՃԱՌԻ

1. Հայոց Ազգային Մատենադարանի ընկե- րութիւնը իւր նպատակին մէջ պարունակեալ բանասիրական և հնագիտական հետազօտու- թիւնները կատարելոյ համար ունի մի ժողով բանասիրաց ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՃԱՌԻ անունով :

2. Կաճառին հետազօտութեանց առարկայ է ամենայն ինչ որ Հայութեան անցելոյն և ներ- կային կրկերարերի . այսինքն՝ 1. Հայկազեան լեզու , 2. Կառաւակն բարբառք , 3. Բաղդա- կան լեզուագիտութիւն , 4. Ատենաքարական պատմութիւն , 5. Ազգային պատմութիւն , 6. Հնագիտութիւն , 7. Հին և նոր հոլորութիւնք , 8. Դրամագիտութիւն , 9. Դիցաբանութիւն , 10. Աշխարհագրութիւն , 11. Բնական պատմութիւն , 12. Արուեստք , 13. Գեղարուեստք . և այլն :

3. Կաճառը կազմուելոյ չափ հարկ դատուած անդամներն ի սկզբան կընտրուին ընկերու- թեան վարչական ժողովէն : Յետոյ ինքը կա- ճառն կընտրէ իւր անդամներն , գաղտնի ըուէ- արկութեամբ ըստ գրաւոր առաջարկութեան երկուց կաճառորդաց :

4. Կաճառին անդամք կառնուին այն Հայազ- գիներէն որ նշանաւոր եղած են իւրեանց եր- կասիրութեամբ , հմտութեամբ և ուսումնական- նութեամբ , որոց իւրաքանչիւրն իւր աշխատու- թեան նիւթ կընտրէ երկրորդ յօդուածոյն ա- ռարկաներէն :

5. Կաճառին գիւանք կըկազմեն ընկերութեան նախագահը , Ամենադպիրը , և նոյա ֆոխա- նորդք , խմբապետներն և Գարտուշարները :

6. Կաճառն իւր տարբեր հետազօտութեանց համաձայն այլեայլ խումբերու կըբաժնուի իւ- րաքանչիւր խումբ իրեն յատուկ խմբապետն ու քարտուղարը կընտրէ :

7. Կաճառն գէթ երեք ամիսն մի անգամ կու- նենայ ընդհանուր նիստ , որում ունկնդրութեան

վօտ : «Հարկանեմ» բայը շատ նշանակութիւն- ներէն ի գատ կընշանակէ նաեւ մեռցնել , ու երբայեցիքն «հարակ» որ մեռցնել բային ար- մատն է : «Խիստ» . երբայեցիքն «գաղա» , որ «խստանալ» բային արմատն է : «Բեր» հայերէն ու «բերի» երբայեցիքն , կընշանակեն պտուղ բերք : «Թուզ» ու ամանցեալը «թգնի» երբա- յեցիքն կըսեն «թէնա» : Յունարէնին հետ բաղ- դատելով աւելին կըգտնանք . օրինակի համար «եզ» յուն . «իս» կընշանակեն . մէկ «մի» յուն . «միա» կընշանակէ նոյնպէս մէկ «գամա» հայերէն կընշանակէ (խաղնայ) ինչպէս յուն . ալ կըսուի «գաղա» : «Կամար» հայերէն ու «քամար» յուն . կընշանակեն (քէմեր) : «Ռոնեմ» յուն . կուի . «էրէմեա» : Հայերէն «ցեց» ու յուն . «սիս» կը նշանակեն (կիւլէ) : «Փորձեմ» յուն . կըսուի . «փիրազ» : Վերջապէս չէի կրնար լրմնցնել , թէ որ ուզէի աս նոյնանշան բարբառն մանրամասն բաղդատութիւնը ընել , որ ամէն լեզուի մէջ կըգտնուին , ու հայերէն նոյն ճշանակութիւնը ունին : Անթիւ են նաեւ ուրիշ անչափ լեզուաց մէջ ան բառերը , որոց արմատական ամանցու- մը Հայոց լեզուն յայտնապէս կըցուցնէ : Ու չեմ ուզեր հիմա ասոնց վրայ զբաղելու , որով- հետեւ ասիկա առաւել քերականական փաստե- լու քան թէ առաջադիր գործքս նպատակն է :

Շարունակուի :

իրաւունք ունին ընկերութեան ամենայն անդամք:

8. Կաճառին երկատիրութիւնքն՝ կը հրատարակուին ընկերութեան ՀԱՅԿԱԶՆԱՆ ՄԱՏԵՆԱՐԱՆ անուն հանդիսին մէջ:

9. Կաճառն երեք անգամ կը նորոգէ, որք վարչական ժողովոյն կը մասնակցին Հանդիսին խըմբագրութիւնն և հրատարակութիւնը հոգալոյ համար:

10. Կաճառն ունի նաև թղթախից անդամներ և Պատու անդամներ, որք հայասէր օտարազգիներէն ալ կրնան առնուիլ:

11. Կաճառին նիւթական գործոց տնօրէնութիւնն ընկերութեան վարչական ժողովոյն կը վերաբերի:

12. Կաճառն իւր ընթացից համար՝ պիտի խըմբագրէ մի ներքին կանոնագիր, սոյն Հիմնականոնաց համաձայն:

Ի Ղալաթիա Կ. Պօլսոյ

30 օգոստ. 1877:

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

Ի վայրկեանս ցաւալի սրտիւ կ'իմանամք զփոխումն առ Աստուած ծաղկափթիթ ԴԱՐՈՒՆԻ օրհորդին՝ չընաղև սիրասուն դասեր վ. Թագաւոր Պէյլին Յակոբեան՝ բնակելոյ յԱլեքսանդրիա, զոր անագորոյն մահն յափշտակեաց ի գրկաց գորովագութ ծնողացն ի հասակի 4 1/2 ամաց, անմխիթար ցաւոց մէջ թողով զնոսա:

Հանգուցելոյն յուղարկաւորութիւնն յոյժ փառաւոր հանդիսիւ կատարուեր է յԱլեքսանդրիա ի 1/13 քրորդումն ամսոյս, որում ներկայ գտնուեր են 6—700 երևելի անձինք բոլոր սեղանաւորք և գլխաւոր պաշտօնատարք, որոց մէջ կրտսերներն Նորին Վսեմութիւնքն Ահմէտ պէյ գործակալ Տայիրա Սանիէի, Մազմափաշա, Սէյիմ էֆէնտի գործակալ Տայիրային Խըտիվին, Թէվֆիք փաշա, Իպրահիմ փաշա Իլիսանի փեռսան փոխարքային, Թօսուն—Պէյ, Շիւքրի—Պէյ և այլն: Եղբարկաւորութեան առջեւն կ'երթային բոլոր հիւպատոսարանաց խափազքն և տեղական ոստիկանութեան զօրաբաժին մի:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԷՆԻՐԷՐ

Զմիւռնիա, 12 Նոյեմբեր:

Կամաւորաց զինուորագրութիւնն և զօրաց ի Կ. Պօլս յուղարկումն իրարու կը յաջորդեն առանց ընդհատութեան: Միւս կողմանէ կառավարութիւնն համաձայնեցաւ մեր երկաթուղեաց ընկերութեանց հետ վստի չուտով փոխադրութեան արմտեաց, սահմանելոց Օսմանեան զօրաբանակին:

— Ոստիկանութիւնն անցեալ կիրակի օրն յաշողեցաւ ձեռք ձգել զչարահամբաւ եղեռնագործն Մալթեզաքի կոչեցեալ, սր մի քանի ամիս յառաջ քաղաքիս բանտէն փախած էր: Տարակոյս չկայ թէ պիտի չկրնայ երկրորդ փախստեամբ ազատիլ ի պատժոյ, քանզի ոստիկանութիւնն ամեն զգուշութեան միջոցներն ի գործ դրած է:

— Ուրիշ կարևոր ձերբակալութիւն մի ևս ըրաւ մեր ոստիկանութիւնն. այսինքն մահապարտ եղեռնագործ մի ձեռք ձգեց, որ յանցելումն զհարազատ քոյր իւր սպաննեց ի կիւլ—Մահալէի թաղն ֆրանկաց, և մինչև ցայսօր անյայտ եղած էր:

— Զօրեքաթի օրն՝ որ Զմիւռնիոյ վիճակիս Լոտինացեաց առաջնորդ Մօնէյնեօր Սաքաբաբիէդար հոգեւոր հովուին եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան ԶՅերորդ տարեգարձն էր, եկեղեցական փառաւոր տօնախմբութիւն եղև և հանդիսաւոր պատարագ մատուցաւ ի նորակառոյց մայր եկեղեցին Ս. Յովհաննէսի ի ներկայութեան քաղմաթիւ հաւատացելոց և առաջիկայութեամբ մի քանի լատին եպիսկոպոսաց՝ յատկապէս եկելոց:

— Թշուառական հայ պանդուխտ երիտասարդ մի, կրօնիւ բողոքական, որ կաղմարարութիւն կ'ընէր ի քաղաքիս, անցեալ օրն բռնուեցաւ խարդախ դրամակոփի (գալպաղան) ծանր յանցանօք: Այս չորագործին ըով գտնուեր են խարդախեալ մէծիտներ և մէծիտի քառորդներ:

— Ըստ յոյն լրագրաց Կ. Պօլսոյ, Մարսիլիայի բնակիչ Հեյլենացի վաճառականք 23000 ֆրանք նուիրեալ են յիշեալ մայրաքաղաքին՝ այսինքն Կ. Պօլսոյ մարդասիրական հաստատութեանց:

— Հէրսէքի կաթոլիկ եկեղեցականք, ըստ էկեքարսիալ գաղղիական լրագրոյն քաղաքիս, յամպիոնէ կը հրաւիրեն զհոգեւոր հօտս՝ իւրեանց փութալ ի նուիրատուութիւն օսմանեան կայսերական զօրաբանակին: Արդէն 100.000 զուրուշի չափ հաւաքուեցան, և բաց յայսմանէ մեծ քանակութիւն ձմեռային զգեստուց՝ մատուցաւ ամենայն յօժարամտութեամբ: Ի ներկայութեան այսպիսի մարդասիրական և համակրական ապացուցոյց, կ'ըսէ յիշեալ լրագիրն, մահմէտական ժողովրդաց սիրտերն մեծապէս շարժեցան:

— Յայտ շաբաթու մի քանի մարդասպանութիւնք տեղի ունեցան ի քաղաքիս՝ անձնական կռուոց առթիւ և սիրահարական պատճառօք: Ի յիշեալ մարդասպանաց մէկն բռնուեցաւ և բանտարկեցաւ:

— Կ. Պօլսոյ «Վաքիթ» լրագիրն կը ծանուցանէ թէ Բարձրագոյն Գաւառ հեռագրով իմացած է թէ հինգ միլիոն լիւայից փոխառութեան պայմանագրութիւնն ստորագրուած է ի Լոնտօն:

— Մէթարիթմիսիս անուն յունարէն լրագիրն որ կը հրատարակուէր ի Կ. Պօլս, դադարեցաւ բարձրագոյն հրամանաւ ի պատճառս սուտ լրոյց, զորս հրատարակած էր ի Բուսական աղբերց քաղելով:

— Ըստ լրագրաց ոմանց՝ վեննայի նախորդ օսմանեան դեպքան Ալէքս փաշան՝ որոյ վերայ քաղաքային անհաւատարմութեան ապացոյցներ տեսնուեցան՝ իւր աստիճանէն անկեալ հրատարակեցաւ Բարձրագոյն Դրան որոշմամբն և միանգամայն ետ առնուեցան ի նմանէ զչքանք շանս իւր:

— Մեծաշուք մօսիւ էլի Տինսօ, որ դրեթէ յերից ամսոց հետէ ի Մարսիլիա կը գտնուէր, երէկ վերադարձաւ ի քաղաքս գաղղիա շոգենաւով:

— Մեր գաւառին երեսփոխանական ընտրութիւնքն յանցելում շաբաթու ըստ սահմանեալ կանոնաց կատարուելով, Կ. Պօլսոյ Օսմանեան երեսփոխանական ժողովոյն անդամք ընտրուեցան հետեւեալ հինգ մեծարդոյ երևելի անձինքն, որոց երեքն Մահմէտական են, մէկն Հայ և մէկն Յոյն:

Եէնի—Շէհիրլի զատէ Մէհմէմէտ էֆէնտի,
Մէնէքէլի զատէ,
Էվլիա զատէ,
Եակօբ էֆէնտի Սըրաֆալբեան և
Եանաքօ էֆէնտի Ջարթլօղլու:

— Անձրեն, յորմէ կարօտութիւն ունէր երկրագործութիւնն, սկսաւ ի չորեքաթի օրէ հետէ և կը շարունակէ յորդահոս կերպի:

— Կըլբէթ թէ Եգիպտոսի Հոռմէական Հայոց Առաջնորդին Մէհիտիէ կարգին երրորդ աստիճանի չքանչանն շնորհուր է ի Բարձրագատիւ Խըտրվէն:

— Եւրոպական օրագրի մը մէջ կ'ընթեռնուիք զհետեւեալ տողսն:

«Ի մասին դիպուածական կարգադրութեան պատուաւոր հաշտութեան մը՝ լրտ Պիքոնսֆիլտ նախարարին ըրած ակնարկութիւնքն յօժարամտութեամբ ընդունուեցան ի վաճառականաց Լոնտօնի, որք համազեալ են թէ յիշեալ առաջին նախարարին ատենախօսութիւնն՝ անուղղակի հրաւէր մըն է առ օգոստ. կայսրն Ռուսիոյ՝ հաստատուն չմնալոյ ի շարունակութեան պատերազմին: Եւ որովհետեւ Լոնտօնի սեղանաւորք քաջ կը ճանաչեն զբրամական նեղ կացութիւնն Ռուսիոյ կայսրութեան, կը յուսան թէ դէպ ի վերջին աւուրս դեկտեմբերի՝ հիմնաւոր կերպիւ պիտի սկսին դեպքանական բանախօսութիւնքն վստի լուծման Արեւելեան խնդրոյն և կարգադրութեան անձնակազմ հաշտութեան մը»:

— Ի Կ. Պօլսոյ ամսոյս 11—23 էն արձակեալ հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ Կարան յարձակմամբ առնուեցաւ ի Ռուսաց, և զայս բերդն պաշարող թշնամոյն զօրքն հասան ի Տէվէ—Պոյուն: Ռուսաց զօրաբանակին հրամանատարն հրաւիրեւ զՄուքթար փաշան որ յանձնէ իր զրուժը, բայց Նորին Վսեմութիւնն մերժեւ է զայս հրաւէրն:

Մէհմէմէտ Ալի փաշան կը հեռագրէ զինուորական պաշտօնատան Կ. Պօլսոյ թէ արդէն հասեալ է յՕրխանիէ զկնի յաղթութիւն մի տանելոյ ի վերայ Ռուսաց ի չընկալայ Էտրորոյի:

— Ըստ հեռագրոյ միոյ, ի Կ. Պօլսոյ հասնելոյ, Օսմանեան տէրութեան Պաշտօնական Լրագիրն կը հրատարակէ թէ հաշտութիւնն այժմ աւելի հեռի է քան երբէք:

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

Բամպակին արժէքն միւնոյն են: այսինքն մեքենայով մաքրուածն 370 և Ատանայինը 350 355 զուրուշ առ կենդինարն:

Աֆիօնին գնոց ևս փոփոխութիւն չեղև և դիւրավաճառ է 138 զուրուշի առ չէքին Գառա հիսարի աֆիօն և 135՝ առէթ կոչեցեալ հասարակ աֆիօն: Յայտ շաբաթու միայն 70 կողով Գառահիսարի աֆիօն վաճառեցաւ:

Փալամուտէն այս շաբաթու գրեթէ 6000 կենդինար Անդրիոյ տեսակ և Նադիւրէլ կոչուած տեսակէն վաճառեցաւ ի գին 100—125 զուրուշից առ կենդինարն:

Յորենին այսօրեայ գինն 43—48 զուրուշ է առ քիլոն՝ ըստ տեսակին:

Սև չամիլէն այս շաբթու 2000 կենդինար վաճառեցաւ 60—61 զուրուշի կենդինարն:

Քէօք պօյան, ոչխարհի բուրդն և ճէհրն յանդորութեան դտանի:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Ի քառասուն եւ չորս երեսաց բաղկացեալ հետաքրքրական եւ ուսումնական գրողի մի է, որ ոգեբանութեան եւ հոգեւոր անմահականութեան վերայ ձառեկ ետես, կ'ապացուցանէ նաեւ հին եւ նոր փոխափախից բազմաթիւ վկայութիւններով, անդամարկային եւ ակաց գոյութիւնը եւ այդ եակաց (ոգոց) մարդոց վերայ ըրած ազդեցութիւնը եւ նոցա հետ անցեալ հաղորդակցութիւնը եւայլն եւայլն: Պարոն Զ. Սվաճեան երիտասարդ գրագետն բարգմանեաց ի գաղղիերէնէ կը վաճառէ ի քին 3 դահեկանաց ի գրասենեակն Արշալուսոյ Արարատեան. եւ ի Կ. Պօլս գրասենեակն Ս. Վ. եւ Եազմաճեան գրավաճառաց, որ ի Եեքիմ—ձամի փողոց քի 8:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Այս լրագրիւ երկու շաբաթը անգամ մը շաբաթ օրը կը հրատարակուի: Տարեկան գինը 120 զուրուշ է ող զրաւով, կանխիկ վճարել: Գուրս երթալու լրագրաց ձանապարհի ծախքը՝ առնօղին վերայ է: Ո՛վ որ կուզէ կրնայ բաժանորդ գրուիլ Զմիւռնիա՝ Ս. Ղալաթիոյ գրաստանը: Իսկ ուրիշ քաղաքաց համար, ահա կընշանակիք լրագրոյս մեծարդոյ գործակալաց անուանքը, որք են:

Կոստանդնուպօլիս՝ Հ. Ս. Ալաճաճեան էֆէնտի, Տնօրէն և Տէր Փոռնից լրագրոյն:

Աղէքսանդրիա՝ աղա Միքիթի Հալէպլեան:

Գահրէ՝ Իսկէնտէր աղա Մելիքիան:

Յուպլէ՝ աղա Սիմօն Ս. Մուրատեան, փոխ—հիւպատոս Գերմանիոյ:

Բէզէրսպուրի՝ Խաչատուր սարկաւազ Խանթարեան:

Մոսկուա՝ պարոն Զարմայր Մսերեանց:

Հալէպ՝ Տ. Խաչակի քահանայ Դահլէքիեան:

Պալատտ՝ Անգղոյ հիւպատոսի փոխանորդ, աղա Միքայէլ մահմետ Միլասեան:

Կալիպէթա՝ պարոն Ս. Խ. Զովակիմեան:

Մատրա՝ պարոն Անդրէաս Սամ:

Պաղատիա՝ պարոն Մանուկ Որդանանեան:

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,

Գլխաւոր Գ. Պալատտ:

Ի ՏԳՍԱՐԱՆԻ ԱՐԵՍԼԱՌՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ